



Makale Geliş | Received: 20.08.2023  
Makale Kabul | Accepted: 10.09.2023  
Yayın Tarihi | Publication Date: 20.10.2023  
DOI: 10.20981/kaygi.1347022

### Arzu HASANÇEBİ

Doktora Öğrencisi | PhD Student  
Bursa Uludağ Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Bursa, TR  
Bursa Uludağ University, Faculty of Literature, Department of Philosophy, Bursa, TR  
ORCID: 0000-0003-1061-8384  
cebiarzu@gmail.com

### Elif NUYAN

Dr. Öğr. Üyesi | Assist. Prof.  
Bursa Uludağ Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Bursa, TR  
Bursa Uludağ University, Faculty of Literature, Department of Philosophy, Bursa, TR  
ORCID: 0000-0002-0560-7085  
enuyan@uludag.edu.tr

## Grek Mitolojisindeki Ögelerin P4c Uygulamalarında Kullanılabilirliği Üzerine

**Öz:** Bu makalede Çocuklar İçin Felsefe (P4C) uygulamalarında, Grek mitolojisindeki ögelerin birer uyaran olarak kullanılabilirliği tartışılacaktır. Lipman'ın geliştirmiş olduğu P4C pedagojisinin genel hedefi, eleştirel, sağduyulu ve etrafında olup bitenler karşısında bilinçli bireyler yetiştirmektir. Bugün dünyada altmıştan fazla ülkede uygulanan P4C eğitimi, çocukların daha küçük yaşlardan sorgulayıcı bir bakış açısı kazanmasını amaç edinmektedir. P4C uygulamaları, çocuklara doğrudan felsefe tarihi bilgisi aktarmadan, kavramlar üzerinde tartışabilmelerine imkan sunmaktadır. Geleneksel ve ezbere dayalı eğitim anlayışının dışına çıkılarak, çocukların başkalarını dinleyerek ve kendi argümanlarını kurarak iletişim becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Uygulamalar sırasında çocukların düşünme becerilerini geliştirmek için kullanılan materyaller uyaran olarak kabul edilmektedir. Düşünme sürecini harekete geçiren bu uyaranlar, hikaye, öykü, animasyon, afiş ya da kısa film gibi çeşitli malzemelerden oluşmaktadır. Grek mitolojisindeki hikayelerde anlatılan olayların ve kahramanların yaşantıları, P4C eğitiminin çocuklara tartıştırmak istediği değerler ve kavramlara zengin bir içerik sunmaktadır. Homeros anlatılarının ve Antik Yunan filozoflarının düşüncelerini açıklarken mitolojiye başvurmuş olması yadsınamaz. Mitolojik anlatıların Grek dünyasındaki yeri, hayati bir öneme sahiptir. Kendilerini ve evreni anlamlandırmaya çalışırken mitoslara başvurmuş olan Grekler, her ne kadar felsefenin doğuşuyla ilişkilenen, logosa geçişi gerçekleştirdiler de tamamıyla mitoslardan kopmamışlardır. Hatta bugün bile sadece Grekler için günümüz dünyası için mitolojik kahramanlar, toplumsal yaşamın önemli bir parçasıdır. Edebiyat,

sinema ve hatta bilimsel keşifler de bile Grek mitolojisine sıklıkla referanslar yapıldığını görmekteyiz. Bu açıdan, kavramsal düzeyde ontolojik, epistemolojik, estetik, etik veya politik tartışmaların birer destekçisi olarak mitoslara başvurulmuş olması şaşırtıcı değildir.

**Anahtar Kelimeler:** Felsefe, P4C, Mitos, Logos, Eleştirel Düşünce, Grek Mitolojisi

## On The Availability of Elements in Greek Mythology in P4C Applications

**Abstract:** In this article, the use of Greek mythology elements as stimuli in Philosophy for Children (P4C) applications will be discussed. The general goal of the P4C pedagogy developed by Lipman is to raise individuals who are critical, prudent and conscious of what is going on around them. P4C education, which is applied in more than sixty countries in the world today, aims to provide children with an inquiring perspective from an early age. P4C applications allow children to discuss concepts without transferring the history of philosophy directly. Going beyond the traditional and rote-based education approach, it contributes to the development of communication skills of children by listening to others and establishing their own arguments. Materials used to develop children's thinking skills during applications are considered as stimuli. These stimuli that activate the thinking process consist of various materials such as story, story, animation, poster or short film. The events and the lives of the heroes told in the stories in Greek mythology provide a rich content to the values and concepts that P4C education wants children to discuss. It is undeniable that Homer's narratives and Ancient Greek philosophers used mythology while explaining their thoughts. The place of mythological narratives in the Greek world has a vital importance. The Greeks, who applied to myths while trying to make sense of themselves and the universe, did not completely break away from myths, although they made the transition to logos, which is associated with the birth of philosophy. Even today, only for the Greeks, mythological heroes are an important part of social life for today's world. We see frequent references to Greek mythology in literature, cinema, and even scientific discoveries. In this respect, it is not surprising that myths are invoked as supporters of ontological, epistemological, aesthetic, ethical or political debates at the conceptual level.

**Keywords:** Philosophy, P4C, Mythos, Logos, Critical thinking, Grek mythology

### Giriş

Grek mitolojisinin tarihsel kökenlerinin M.Ö. 2500'li yıllara, Miken uygarlığına kadar uzandığı düşünülmektedir. Yunan anakarasında yaşayan güçlü, savaşçı bir aristokrasi yönetimine sahip olan Miken'ler, Tanrı ve Tanrıçaların panteonu gibi Grek mitolojisinin birçok unsurunu oluşturan sanat eserleri ortaya koymuşlardır. Miken uygarlığının gerilemesinden sonra, M.Ö 1100'den M.Ö 800'e kadar Yunan Karanlık Çağı olarak bilinen döneme girilmiştir. Bu süre zarfında Yunan nüfusu azalmış, okuryazarlık ve kültürel gelişmelerde gerileme olmuştur.

Sonuç olarak Miken uygarlığının mitolojileri de dahil olmak üzere birçok eseri kaybolmuştur. Yunan Karanlık Çağının arkasından başlayan Arkaik dönem, yazının yeniden tanıtılması ve yeni şehir devletlerinin gelişimi de dahil olmak üzere Yunan kültürünün yeniden canlandığı dönemi kapsamaktadır. Homeros, İlyada ve Odysseia'nın destansı şiirlerinin yazıldığı bu dönem, Grek mitolojisinin şekillenmesinde ve birçok önemli karakterin ve hikâyenin tanıtılmasında önemli rol oynamıştır. Yunanlıların anlatılarını zengin bir dille ve akıcı bir şekilde kullanmasına olanak sağlayan dilsel koşulları oluşturduğu ve bu anlatısal dili ustaca kullanan kişilerden birinin Homeros olduğu söylenebilir (Hamilton 2011: 6).

Kozmolojik, sosyolojik, psikolojik ve tarihsel işlevleri olan mitoslar, nesillerce aktarılan geleneksel anlatılara işaret etmektedir (Frias, Isidori ve Papaellina 2015: 595). Grek mitolojisi, Homeros ve Hesiodos'un şiirleriyle birlikte ilk kez M.Ö 8.yüzyılda yazılı hale gelmiştir. M.Ö 8.yüzyılda yaşamış olan ozan Hesiodos, Grek mitolojisinin gelişimine katkı sağlayan önemli kişilerden biri olmuştur. Θεογονία (Tanrıların Doğuşu) ve Εργα και Ημέραι (İşler ve Günler) adlı eserleri Yunan tanrılarının soy kütüğü ve ilişkilerinin ayrıntılı açıklamalarının yanı sıra dünyanın ve insanın varoluşunun kökenlerine ilişkin açıklamalar sağlamıştır. Tarihsel süreçteki önceliklerine ve yaratıcılıklarına bakıldığında Azra Erhat'ın ifadesiyle "Hesiodos, Homeros'un silik bir kopyası, esini doğadan gürül gürül fışkıran büyük şairin yaya yürüyen bir çömezidir" (Erhat 1977: 1). Bu önemli iki ismin izinde Grek mitolojisi, çeşitli kültürel, politik ve dini faktörlerin etkisiyle yüzyıllar boyunca gelişmeye ve genişlemeye devam etmiş ve Yunan toplumunun ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bunun sonucu olarak da Yunan sanatına, edebiyatına ve dini uygulamalarına yansımıştır. Mitolojinin, eski Yunanlılar için doğal fenomenleri açıklamanın, insan doğasını anlamının ve ahlaki ve felsefi kavramları keşfetmenin bir yolu olarak hizmet ettiğini görmekteyiz. Mitoslar aynı zamanda gençlerin eğitiminde, anlatıların devamlılığı noktasında önemli bir yere sahip olmuşlardır. Bu çalışmanın birinci bölümünde Antik dünyadan günümüze kültürün, sanatın ve hatta bilimin şekillenmesinde önemli bir etkisi olan Grek

mitolojisinin felsefi düşünme ile olan ilişkisi irdelenecektir. İkinci bölümde mitlerin eğitim bakımından toplumsal işlevleri ele alınacaktır. Üçüncü bölümde ise 21.yüzyılda pedagojik bir eğitim yöntemi olarak P4C uygulamalarında mitolojik ögelerin kullanılabilirliği tartışılacaktır.

### **1. Mitoloji ve Felsefe İlişkisi**

Erdemli'nin ifadesiyle "mitoloji evren, oluş, varlık, bu dünya, yaşamak, yok oluş, öte dünya gibi İnsan'ı derinden ilgilendiren konularda açıklama amaçlı ve kutsallık özelliğine bürünmüş öyküler bütünlüğü olarak karşımıza çıkmaktadır" (Erdemli, 2017: 61). Birer anlatı olarak ortaya çıkan mitoslar, Grek kültüründe zamanla gelişerek Ege kültürünün bütünlüklü bir anlamlandırma sistemini oluşturmuştur. Ege kültürünün gelişerek neredeyse bir "din" olarak kabul ettiği Grek mitolojisi, karakterleriyle yaşamın içine sirayet etmiş, dahası giderek Tanrısal bir karakter kazanmıştır. İnsani özelliklere sahip olan Tanrılar, Tanrıçalar ve doğa ile özdeşleştirilen ögelerin bütünlüklü bir yapı olarak olgunluğa ulaşması insanların yaşadıkları dünyayı anlamlandırmalarındaki temel araç haline gelmiştir (Erdemli 2017: 62-63).

Bir düşünce biçimi olarak karşımıza çıkan mitolojiler bir açıklama yapmak üzerine kurulmuştur. Mitoslar objektif bir bilgi veremedikleri yerde kendilerine bir dayanak bulmak adına inançla iç içe geçerler (Cassirer 1980: 78). Halkın dinlemekten ve anlatmaktan keyif aldığı bu anlatılar yani mitoslar, edebiyatın, şiirin ve heykel sanatının gelişmesine de katkı sağlamış, bu sanatların gelişimiyle daha da renklenmiştir. Yunan halkı, bu anlatı evrenine inanmış ancak yaşamlarını çevreleyen gerçeklik evreni ile olan ilişkisine tam bir inançla bağlanmamıştır. Mitlerdeki kahramanların yaşamları ve içinde oldukları zaman, insanların doğrudan deneyimlediği mekân ve zamanla bir tutulamazdı, çünkü Yunanlıların algısında bu mitosların yeri "geçmiş"tir (Veyne 2003: 31). Yunanlıların Mitoslarla olan ilişkisi, Tanrılar aracılığıyla doğa ile kurulan bağlantı şeklinde yorumlanabilir.

Dolayısıyla insana egemen doğa, insana egemen Tanrılar kavrayışıyla eşgüdümlüdür.

Mitos'tan *logos*'a geçiş, Yunan düşünürlerin bilme, açıklama ve anlama çabalarını mitoslara değil de rasyonel akıl yürütme, kavramsal düşünme ya da mantıksal ilkelerin kullanımına geçişi ifade etmektedir. Aklın ya da *logos*'un bu kullanımı doğaya ya da evrene ilişkin bir düzenin keşfine hizmet etmektedir. Böylece doğanın açıklamasını doğal olanla yani akılla açıklama inancı *mitos*'tan felsefeye geçişin önemli bir ayağını oluşturmaktadır (Guthrie 2011: 58). Aristoteles'e göre "hayret" ya da "merak" duygusu felsefeyi başlatan bir diğer önemli durumdur. (Aristoteles 1996: 83). Mitoslar verdikleri cevaplarla kişileri doğrudan konuyla ilgili olaylar ve sorunlarla yüzleştirirler. Oysa "felsefe bir salt bilme işidir" (Erdemli 2017:148). Merak duygusunun rasyonel, tutarlı ve eleştirel düşünce biçimiyle harmanlanması mitos'tan *logos*'a geçiş kapısını aralamıştır. Bu salt bilme etkinliğinin, tarihsel ve kültürel koşulların tamamlanmasıyla karşımıza çıktığı yer Antik Yunan topraklarıyken, kendisini ilk gösterdiği yer Miletos dönemidir. (Eco 2020: 20). Burada gelişen entelektüel atmosfer, doğayı, dünyayı ve evreni anlamada eleştirel bir düşünme biçiminin gelişmesini sağlamıştır. Yine de *mitos*'tan, *logos*'a geçişin keskin ve eleyici bir şekilde olduğu söylenemez. Her iki düşünce biçiminin de varoluşun doğası, insan deneyimleri ve bilgi konusunda araştırmalar yaptığını unutmamak gerekir. Rasyonel sorgulama ve eleştirel düşünmeye odaklanan felsefe *logos*'a geçişin ürünü olarak karşımıza çıkarken, mitoloji insanları aynı problemlerle hikâye anlatımı ve semboller aracılığıyla karşılaştırmaktadır.

Çok farklı konulara eğilen felsefe, ontoloji, epistemoloji, etik, mantık, metafizik, estetik ve sanat alanlarına ilişkin sistematik bir inceleme geliştirmektedir. Felsefenin ne olduğuna dair yapılan tanımlamaların çeşitlilik ve farklılığı, felsefenin inceleme alanlarının çeşitliliğinden kaynaklanmaktadır. Adjukiewicz'e göre felsefe Yunanlılar için ilkin "bilgelik sevgisi" olarak

tanımlanırken, giderek uzmanlaşmanın etkisiyle “bilim” alanlarına ayrılan disiplinlerin özerkleşmesi ve ayrı disiplinlerin ortaya çıkması söz konusu olmuştur (Adjukiewicz 1994: 11-12). “Hatta, günümüzde, teknoloji felsefesi, çevre felsefesi, spor felsefesi gibi yeni felsefe dallarından söz edilir. Felsefenin konularının çok çeşitli olması, insan hayatının karmaşıklığının ve çağdaş uygarlığın ulaştığı düzeyin bir sonucu olmak durumundadır” (Cevizci, 2007: 18). Grek mitolojisindeki konuların ve ögelerin, felsefenin başlangıçta konu edindiği problemler ile paralellik gösterdiğini söyleyebiliriz. “Gerçekliğin doğası ya da özgü nedir?”, “Bilginin doğası nedir ve bildiklerimizi nasıl biliyoruz?”, “İyin ve kötünün doğası nedir?”, “Yaşamın amacı ya da anlamı nedir?” soruları, felsefe ve mitos arasında örtüşen temaların birbirleriyle diyalog haline geçmelerine de olanak kılmıştır.

Özetle mitoloji, varoluş, etik, estetik alanlarına dair temel sorularını araştırırken hikâye ve sembollere başvurmaktadır. Felsefe ise bu sorgulamayı eleştirel ve rasyonel bir şekilde yürütmektedir. Mitolojik anlatıların kullandığı semboller ve soyut kavramlar olay örgüsünü oluştururken, felsefe rasyonel argümanlar ve mantıksal çıkarımlar aracılığıyla kavramları ele almaktadır. Antik Yunan’da *mitos* ve *logos* arasında yapılan ayırım, geleneksel anlatılar ve dini inançlardan bağımsız bir düşünme biçimi olarak felsefenin sahneye çıkma çabası olarak değerlendirilebilir. Çünkü *logos*, akılcılığa atıfta bulunmaktadır. Zamanla mitos ve logos arasında hep bir gerilim ve zıtlık olduğuna dair inanış güçlenmiş olsa da kimi Yunan filozofların düşüncelerini temellendirmede mitoslara başvurduğu yadsınamaz. Platon’un mağara alegorisi bu kullanımlardan yalnızca biridir. Sonuç olarak hem felsefe hem de mitoloji ortak bir temeli paylaşmaktadır: anlam ve amaç arayışı.

## 2. Eğitim ve Mitoloji İlişkisi Üzerine

Grek mitolojisi, yalnızca bir şiir ya da anlatsal bir kurgu olarak değerlendirilemez. Rosenberg’e göre *Ilyada* ve *Odysseia*’nın yazarı olarak atfedilen Homeros, epik şiir ve sözlü geleneğin önemli bir karakteri olarak karşımıza çıkmaktadır. “Homeros zamanında Grekler, büyük Miken uygarlığının çöküşünden

sonraki karanlık çağda gelişen incelikli bir sözlü geleneğe sahiptir.” (Rosenberg, 2003: 85). Arkaik döneme kadar sözlü geleneğin eğitim alanında da hâkim olduğunu gördüğümüz Antik Yunan toplumu, halk ozanları olan *rapsode*’lar aracılığıyla kültürlerini ve tarihlerini öyküler aracılığıyla genç kuşaklarına aktarmışlardır. M.Ö 4.yüzyıldan itibaren, yazının gelişmesi ve Atina’da kitap yazımının artmasıyla birlikte, kent devletleri yazı okuma yazma öğreten eğitim kurumlarını yaygınlaştırmıştır (B. Çam 2016: 632).

Greklere gayri resmi bir eğitimin parçası olan mitoslar, doğrudan tarihi anlatmak, tarihsel bilgi vermek yerine kahramanlar ve onların yaşantıları aracılığıyla dünyayı anlamak, etik sorular üzerine düşünmek ve insanın kimlik duygusu geliştirmesi için çerçeve sunmaktaydı. Rosenberg’e göre Homeros “öncelikle tarihi bilmek, tarih hakkında bilgi edinmek amacıyla da okunmaz. Homeros’un evrensel değeri kahramanlarında saklıdır” (Rosenberg 2003: 92). Yunanlıların yaşamında oldukça önemli bir yere sahip olan Homeros (Farnoux 2011: 81), kahramanlarını hemen insanların yanı başında yaşıyorlarmışçasına tasarlayıp, onların yaşantılarını ve olaylarını aktardığı için dönemin insanların duygu ve düşüncelerine temas edebilmişlerdir (Rosenberg 2003: 93). Dolayısıyla tasarlanan ve aktarılan her bir kahramanın öyküsü, olaylara farklı açılardan bakma ve değerlendirme şansı sunmaktaydı. Mitolojik kahramanların başından geçenler hayatın olağan akışının dışındaki olaylar olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece kahramanların duygu durumları da dahil olmak üzere, içinde bulunduğu durum, vereceği kararlar ve “insan”laşmış formlarıyla sahip oldukları değerlerin bir yere oturtulması okuyucuya ya da dinleyiciye tartışma fırsatı da sunmaktadır.

Grek toplumunda erdemli davranışın ve yaşantıların örneklerini veren mitolojik anlatıların eğitim açısından bir diğer önemi, tıpkı mitolojik kahramanlar gibi erdemli bireyler (erkekler) yetiştirilmek istenmesidir. Örneğin İlyada’da, sadakat ve cesaret gibi erdemler işlenmektedir. İnsan duygularına yönelik anlatıları ve tartışmalarıyla genç Grek erkeklerin eğitiminde önemli rol oynayan bu

eserler, aynı zamanda Yunan kültürünün ve değerlerinin çerçevesini belirlemede etkili olmuştur. Greklerin *arete* (erdem) kavramı, “Homerik kahramanın yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır” (Rosenberg 2003: 96). Kent devletinin devamlılığı ve refahı için bireylerin (erkeklerin) erdemli bir şekilde yetiştirilmesi gerekmektedir. Sosyo-politik hedefler ile doğru orantılı olan Grek eğitim anlayışı, erdemli bireyin yaşantısıyla kentin gelişimi arasında da paralellik kurmuştur (B. Çam 2016: 634).

### 3. P4C Pedagojisinde Mitolojik Ögelerin Uygulamalarda Kullanılması

Mathew Lipman’ın öncülüğünde 1960’lı yılların sonlarında Amerika’da geliştirilen Çocuklar İçin Felsefe (P4C)<sup>1</sup> Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Montclair Eyalet Üniversitesi’nde düşünme öğretiminde tutarlı bir program olarak geliştirilmiştir. Lipman’ın Columbia Üniversitesinde felsefe profesörü olarak görev yaptığı süreçte, lisans öğrencilerinin muhakeme becerilerinin yetersiz olduğunu keşfetmesiyle gündeme gelmiştir. Lipman, John Dewey ve Rus eğitimci Lev Vyotsky tarafından önerilen bir program olmasına dikkat çeker. Vyotsky’ın zihinsel gelişim ve dil becerileri üzerine yapmış olduğu incelemeler, (Minick 2003: 58) eleştirel düşünme ve sözlü iletişim becerilerinin gelişmesi bakımından P4C ile ortak çıkarlar gözetmektedir. Lipman’ın hedef kitlesi, eğitimin ilk basamağında olan çocuklar olsa da geliştirmiş olduğu pedagoji zamanla topluluklar (communities) için de uygulanmaya başlanmıştır.

Greklerin Arkaik döneme kadar benimsediği eğitim görüşünün modern bir benzerini sunan Lipman’a göre demokratik yurttaşların varlığı, doğru düşünen, sorgulayan bireylerin oluşturduğu bir toplumla mümkün olabilir (Lipman 2013: 34). Lipman’a göre “okul yalnızca bilgi alıp verilecek, kimi istendik alışkanlıkların oluşturulduğu bir yer olarak görülmektedir. İstendik, planlanmış bir gelecek inşa etmek adına yapılan bu eğitimin yaşam deneyimlerinin bir parçası olamaması gerçek anlamda

---

<sup>1</sup> Metnin devam eden bölümlerinde Philosophy For Children ya da Çocuklar İçin Felsefe yerine P4C ifadesi kullanılacaktır.



eğitici olmasının önünü kesmektedir (Nuyan ve Şahin 2023: 68). Dolayısıyla Lipman'ın geliştirmiş olduğu bu yeni pedagojiye göre çocuklar kavramlar üzerine eleştirel bakış açısı kazanacak ve sağlıklı bir tartışma ortamında dinleme ve konuşma becerilerini geliştirebileceklerdir. P4C'nin 4C'sini oluşturan eleştirel (*critical*), yaratıcı (*creative*), iş birliğine dayalı (*collaborative*) ve özenli (*caring*) düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen Lipman, en etkin düşünme dönemlerinden biri olan çocukluk dönemini felsefî düşünmeye yatkın olmasıyla önemli görmektedir. Öyle ki Lipman'a göre düşünme eğitimi, bireyleri dönüştürebileceği gibi eğitimi de dönüştürüp geliştirebilecek güce sahiptir (Cam 2011). Çocukların akranları ile yürüttüğü bu tartışmalar, onların temel kavramlar üzerine düşünürken bir eleştirel bakış geliştirmelerini ve aynı zamanda hem diğer düşüncelere karşı hem de kendi düşüncelerine karşı bir refleksif düşünme gerçekleştirebilmelerine olanak sağlamaktadır (Lipman 2010: 162).

Çocukların kavramsal tartışmalara dahil olması, eleştirel düşünme becerilerinin yanında yaratıcı düşünme becerilerini de desteklemektedir. Çocukların sorgulama becerileri yetişkinlere kıyasla daha şeffaf olabildiğinden, bir filozof olmadan da filozofça sorular sorabilmektedirler. Uygur'a göre filozoflar soru tutkunudur (Uygur 1995: 18). Tıpkı filozoflar gibi soru sorma hevesine ve şeffaflığına sahip olan çocuklar, daha çok küçük yaşlardan itibaren felsefi düşüncenin tohumlarını zihinlerinde yeşertebilirler. Lipman'ın geliştirmiş olduğu P4C yöntemi, bu amaca hizmet etmeyi hedefleyen bir eğitim pedagojisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak P4C'nin amacını çok yönlü bireyler yetiştirebilmenin ilk basamağı olarak eleştirel, yaratıcı ve iş birliğine önem veren, sorumluluk sahibi yurttaşların yetişebilmesine katkı sağlamak şeklinde yorumlayabiliriz.

Stebbing'in ifadesiyle "bizleri bir amaç doğrultusunda düşünmeye sevk etmeye için duygudan başka hiçbir şey yeterli olmayacaktır" (Stebbing 1939: 45). Benzer şekilde Lipman da duyguların P4C oturumlarında bağlılık ve motivasyonun itici güçler olduğunu keşfetmiştir. Örneğin öğrenciler bir tartışmaya aktif olarak katıldıklarında ve duygusal olarak bağlandıklarında, tartışılan konuyla ilgili daha

etkili bir öğrenme süreci geçirmektedirler. Ona göre konuyla ilgili derinlemesine düşünme, üst düzey bir düşünmedir. Antik Yunan mitolojik kahramanlarının ve öykülerinin, içerdikleri soyut kavramları tartışırma yönlülüğüne sahip olması yadsınamaz. Duygular ve değerler bakımından insanda birçok düşünceyi ateşleyebilen mitolojik öykülerin, rasyonel cevaplar bulma yolunda soru soran ve düşünen kişileri etkilemesi kaçınılmazdır. Yaygın olarak kabul görmüş olan fikirlerin kesin doğrular olarak savunulabileceği fikrini eleştirebilme fırsatı vermeleri bakımından önemlidirler.

Lipman, yaşadığımız dünyanın değer yüklü ve belirli standartlara ve uygulamalara bağlı olduğu düşüncesindedir. (Lipman 1991: 15). Dolayısıyla etik eğitimin amacını refleksif bir felsefi düşünce ile anlamlandırmaya çalışmaktadır. Tıpkı Grek mitolojisindeki hikayelerde karşımıza çıkan karar verme, değerlendirme ve etik ikilemde kalma durumlarının bir provası olarak P4C eğitimini desteklemektedir. Antik Yunan'ın demokratik ve refah içinde bir kent devleti hayaliyle dillendirdiği mitolojik öykülerin, modern dünyanın yaşantılarıyla benzeş durumlarla aynı kavramları düşündürmesi mümkün görünmektedir. Demokratik yurttaş ve toplum için eğitilmesi gereken özgür ve eleştirel düşünebilen yurttaşlar için felsefenin görevi elzem görünmektedir. (Lipman ve Sharp 1985: Introduction).

Mitolojik öykülerin, erdemli yurttaş yetiştirmekte üstlendiği misyon, Lipman'ın geliştirmiş olduğu P4C pedagojisinin katkı sunmak istediği bireylerin eğitimi ile birçok noktada benzerlik göstermektedir. Özellikle varoluşsal soruların keşfi ve rasyonel bir sorgulamaya tabi tutulması bu benzerliklerden ilkidir. İyi ve kötünün doğasına ilişkin tartışmalar, Grek mitolojisinde kötü bir karakter olarak resmedilen *Medea* ve *Tantalus*'un başından geçenlerle işlenebilirken, P4C'nin kullandığı Sokratik sorgulama metodu bu öykünün derinlemesine ve kavramsal bir zeminde tartışılmasına olanak sağlayabilmektedir. Aynı şekilde çeşitli alegoriler ve sembolik anlatılar, Platon'da görebildiğimiz üzere (Platon 2016: 614b-621d) felsefi

düşünüşün destekleyici bir parçasını teşkil etmektedir. Eğitimdeki amacı neticesinde etik ve ahlaki konuları içeren Grek mitleri, karakterlerin yaşadığı ahlaki ikilemler ve dersler aracılığıyla dinleyicisini ya da okuyucusunu düşündürmektedir.

“Cesaret” ve “korku” kavramlarını tartışabileceğimiz *Achilles*, *Hercules* ve *Theseus* öyküleri bir diğer önemli örnek grubunu oluşturmaktadır. Bu öyküler, P4C uygulamalarında bir örnek olay ya da uyarıcı olarak kullanıldığında etik ve ahlaki problemler de dahil olmak üzere felsefi bir temelde tartışılabilir. Mitler, ahlakla ilgili felsefi tartışmalar için başlangıç noktaları olarak hizmet eden zorlayıcı anlatılar sağlayabilmektedir. Aynı zamanda insan psikolojisine yönelik önemli tartışmalara ışık yakan mitolojik anlatılar, P4C oturumlarındaki “benlik” , “bilinç” ve “öteki” gibi kavramların tartışılmasına olanak sağlamaktadır.

*Hera* anlatıları ile “iyilik”; *Poseidon* ile “doğa ve insan”; *Athena* ile “bilgelik” , “cesaret” ve “mücadele”; *Aphrodite* ile “güzellik” , “aşk” ve “sevgi”; *Ares* ile “savaş”, “barış” ve “şiddet”; *Persophone* ile “yaşam” ve “ölüm” kavramları, P4C oturumlarında birer uyarıcı olarak sunulan öyküler aracılığıyla tartışılabilir. Yaş grubunun hazır bulunuşluğu ve uygunluğu göz önüne alınarak aktarılacak bu anlatılar, katılımcı durumundaki çocuklar, gençler ya da yetişkinlerin olaylar bağlamında tartışma yürütebilmelerine olanak sağlayacaktır. Sonuç olarak Grek mitolojisi, P4C oturumlarında kullanılmak üzere oldukça zengin bir materyal havuzunu oluşturmaktadır.

### **Sonuç**

Her ne kadar mitos ve logos karşıt kavramlar olarak konumlanıyor gibi görünüyorsa da ve hatta felsefenin doğuşu mitostan logosa bir geçiş süreci olarak genel olarak kabul görmüş olsa da bu çalışmada öne sürdüğümüz savımız, felsefi düşüncenin mitostan tamamıyla bir kopuş olmadığı yönündedir. Mitoslar, aracılığıyla felsefi düşünce nesnesi ile bağını daha güçlü bir biçimde kurmaktadır. Bunun yanında felsefi problemler mitoslar aracılığıyla adeta ete kemiğe

bürünmektedirler. Bunun belki de en meşhur ya da bilindik örneği olarak, akademik felsefe dünyasının dışındaki pek çok insanın “gerçeklik nedir?” gibi temel bir felsefi problem hakkında, Platon’un mağara alegorisi aracılığıyla düşünmeye başlamalarını verebiliriz. Yine pek çok kişi için, bu alegori olmaksızın bu temel felsefi problem oldukça teorik ve “kendilerini çok da ilgilendirmeyen” bir problem olarak görülecekti. Fakat Platon’un başvurduğu bu mitos aracılığıyla biz içinde bulunduğumuz gerçekliği sorgulamaya başlayarak bu felsefi problemi aynı zamanda kendi problemimiz haline getiririz. Belki, Platon’un bazı ozanları siteden kovarken, aynı zamanda en çetrefilli felsefi sorunları bize mitoslar aracılığıyla sunması çelişkili görünebilir. Fakat bu durum, Platon’un dinamik düşünsel devinimi içinde açıklanabilir.

P4C pedagojisi, felsefi düşünme biçiminin erken yaşlarda adeta bir huy olarak benimsenebileceği kabulünden hareket eder. Yani uygun pratikler ile mantıklı düşünen, empati kurabilen, sorgulayan, çözümler üretebilen ve demokrasiyi özümsemiş olan bir toplumun temelini atmak hiç de bir ütopya sayılmaz. Bu açıdan P4C pedagojisi bize hem bireysel hem de toplumsal düzlemde çok şey vaat etmektedir. Bu çalışmada şunu göstermeye çabaladık: P4C mitosla logosu bir araya getirmektedir. Oldukça zengin bir hayal gücüne sahip olan çocukları felsefi düşüncenin rasyonel evrenine mitosların büyülü evreninden geçirerek ulaştırabiliriz. Mitolojik hikayeler aracılığıyla onların zorlu felsefi problemlerle karşılaşmalarını ve kendi düşünsel çerçevelerini oluşturmalarını sağlayabiliriz. Mitolojinin zengin imgelerle dolu dünyası, çocuklar ve hatta yetişkinler açısından pek çok zorlu felsefi problemin anlaşılmasında kilit bir rol oynamaktadır.

## On The Availability Of Elements In Greek Mythology In P4C Applications

### Summary

**Arzu HASANÇEBİ**

PhD Student  
Bursa Uludağ University, Faculty of Literature, Department of Philosophy, Bursa, TR  
ORCID: 0000-0003-1061-8384  
cebiarzu@gmail.com

**Elif NUYAN**

Assist. Prof. Dr.  
Bursa Uludağ University, Faculty of Literature, Department of Philosophy, Bursa, TR  
ORCID: 0000-0002-0560-7085  
enuyan@uludag.edu.tr

### Introduction

The historical roots of Greek mythology can be traced back to 2500 BC and the Mycenaean civilization. The Mycenaeans were a powerful aristocracy on the Greek mainland who produced artwork that contributed many of the components of Greek mythology, including the pantheon of deities. From 1100 BC to 800 BC, the period known as the Greek Dark Age began. Afterwards, many artefacts of the Mycenaean civilisation were lost, including their mythology. The Archaic period, which began after the Greek Dark Age, encompasses the revival of Greek culture, including the reintroduction of writing and the development of new city-states. The writing of the epic poems of Homer, the Iliad and the Odyssey played an important role in shaping Greek mythology and introducing many important characters and stories. Greek mythology was first written down in the 8th century BC with the poems of Homer and Hesiodos. The bard Hesiodos, who lived in the 8th century BC, was one of the important people who contributed to the development of Greek mythology. In the footsteps of these two important figures, Greek mythology continued to develop and expand over the centuries under the influence of various cultural, political and religious factors and became an inseparable part of Greek society. As a result, it was reflected in Greek art, literature and religious practices. For the ancient Greeks, mythology served as a way of explaining natural phenomena, understanding human nature and exploring moral and philosophical concepts. Myths also had an important place in the education of young people, in the continuity of narratives.

### On the Relationship between Education and Mythology

The myths, which were part of an informal education in the Greeks, provided a framework for understanding the world through heroes and their lives, thinking about ethical questions and developing a sense of identity, rather than directly telling history or giving historical information. According to Rosenberg, Homer "is not read primarily to know history, nor to learn about history. The universal value of Homer lies in his

heroes" (Rosenberg 2003: 92). The events experienced by mythological heroes appear as events outside the ordinary flow of life. Thus, the situation in which the heroes find themselves, including their emotional states, the choices they make, and the values they hold in their "humanised" forms, offer the reader or listener an opportunity for discussion.

### **Using Mythological Elements in Practices in P4C Pedagogy**

P4C Lipman draws attention to the fact that it is a programme recommended by John Dewey and Russian scholar Lev Vyotsky. According to Lipman, who presents a modern analogue of the view of education adopted by the Greeks until the Archaic period, the existence of democratic citizens can only be possible with a society formed by individuals who think and question correctly (Lipman 2013: 34). In this new pedagogy developed by Lipman, children will be able to develop their listening and speaking skills in a healthy discussion environment by gaining a critical perspective on concepts. Lipman, who aims to develop critical, creative, collaborative and caring thinking skills, which constitute the 4Cs of P4C, considers childhood, which is one of the most active thinking periods, to be important as it is prone to philosophical thinking. Lipman discovered that emotions are the driving forces of engagement and motivation in P4C sessions. For example, when students actively participate in a discussion and are emotionally engaged, they have a more effective learning process on the topic under discussion. According to him, in-depth thinking about the topic is a high-level thinking. It is undeniable that ancient Greek mythological heroes and stories have the ability to discuss the abstract concepts they contain. It is inevitable that mythological stories, which can ignite many thoughts in terms of emotions and values, affect people who ask questions and think in the way of finding rational answers. They are important in that they give the opportunity to criticise the idea that widely accepted ideas can be defended as absolute truths. Lipman believes that the world we live in is value-laden and dependent on certain standards and practices. (Lipman 1991: 15). Therefore, he tries to make sense of the purpose of ethical education with a reflexive philosophical thought. He supports P4C education as a rehearsal of decision-making, evaluation and ethical dilemma situations that we encounter in the stories of Greek mythology. The mission of mythological stories in raising virtuous citizens is similar to the education of individuals to whom Lipman's P4C pedagogy wants to contribute. The first of these similarities is the exploration of existential questions and subjecting them to rational enquiry. While the discussions on the nature of good and evil can be handled through the story of Medea and Tantalus, who is portrayed as an evil character in Greek mythology, the Socratic questioning method used by P4C can enable this story to be discussed in depth and on a conceptual basis. The concepts of "goodness" with Hera narratives; "nature and man" with Poseidon; "wisdom", "courage" and "struggle" with Athena; "beauty", "love" and "affection" with Aphrodite; "war", "peace" and "violence" with Ares; "life" and "death" with Persophone can be discussed through stories presented as stimuli in P4C sessions.

### **Conclusion**

Through myths, philosophical thought establishes a stronger bond with its object. In addition to this, philosophical problems are almost fleshed out through myths. Perhaps the most famous or well-known example of this is that many people outside

the world of academic philosophy have begun to think about a fundamental philosophical problem such as "what is reality?" through Plato's allegory of the cave. For many people, without this allegory, this fundamental philosophical problem would be seen as highly theoretical and "of little concern to them". But through Plato's use of this mythos we begin to question the reality in which we find ourselves, making this philosophical problem our own. Perhaps it may seem contradictory that Plato, while expelling some bards from the site, at the same time presents us the most complicated philosophical problems through myths. But this situation can be explained within Plato's dynamic intellectual movement.

We can bring children, who have a very rich imagination, to the rational universe of philosophical thought through the magical universe of myths. Through mythological stories, we can enable them to encounter challenging philosophical problems and create their own intellectual frameworks. The richly imagined world of mythology plays a key role in understanding many challenging philosophical problems for children and even adults.

## KAYNAKÇA | REFERENCES

- Ajdukiewicz, K. (1994) *Felsefeye Giriş Temel Kavramlar ve Kuramlar* (Çev. A. Cevizci). Ankara: Gündoğan Yayınları
- Aristoteles. (1996). *Metafizik*. (Çev. A. Arslan). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Bağdatlı Çam, F. (2016) Eğitim Sisteminin Ortaya Çıkışı ve Antik Yunan Eğitim anlayışının Temelleri *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 629-643. DOI: 10.14686/buefad.v5i2.5000192049
- Cam, P. (2011), Matthew Lipman. Erişim Tarihi: 28.07.2023 <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0392192112462202?journalCode=dioa>
- Cassier, E. (1980) *İnsan Üstüne Bir Deneme* (Çev. N. Arat). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Cevizci, A. (2007) *Felsefeye Giriş*. Bursa: Sentez Yayınları
- Daniels, H. (ed.) (2003) *An Introduction to Vygotsky* (e-book). New York: Routledge.
- Eco, U. (2020) *Felsefe Tarihi 1 Antik Yunan* (Çev. L. Tonguç Basmacı). İstanbul: Alfa
- Erdemli, A. (2017) *Mitostan Felsefeye*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Erhat, A. (1977) *Hesiodos Eseri ve Kaynakları* (Çev. S. Eyüboğlu ve A. Erhat). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Farnoux, A. (2011) *Homeros Ozanlar Ozanı* (Çev. O. Türkay). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- FRIAS LOPEZ., Francisco J., Isidori, E., ve Papaellina Clea H. (2015) *Greek Mythology and Education: From Theory to Practice*. *Procedia- Social and Behavioral Sciences* (197). 595 – 599
- Hamilton, E. (2011) *Mitologya*. (Çev. Ü. Tamer). İstanbul: Varlık Yayınları
- Lipman, M. (2013). *Education for thinking*. New York: Cambridge University Press
- Lipman, M. (2010) *Philosophy Goes to School*. Philadelphia: Temple University Press
- Lipman, M. (1995) Caring as Thinking, *Inquiry: Critical Thinking Across the Disciplines*. 15(1). 1-13
- Lipman, M. Ve Sharp, A.M (1985) *Ethical Inquiry: Instruction Manual to Accompany Lisa*, MD: University Press of America.
- Nuyan, E. ve Yenisoy Ş. E. (2023) Çocuklar için Felsefe: Özerk Düşünme, Demokrasi ve Demokratik Yurttaşlık. *Felsefi Düşün* 20. 65-84.
- Platon, (2016) *Devlet* (çev. Furkan Akderin). İstanbul: Say Yayınları



Rosenberg, D. (2003) *Dünya Mitolojisi Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi* (Çev. K. Akten, E. Cengiz, A. U. Cüce, K. Emirođlu, T. Kenanođlu, T. Kocayığit, E. Kuzhan, B. Odabaşı). Ankara: İmge Kitabevi

Stebbing, L. S. (1939) *Thinking to Some Purpose*. Harmondsworth: Pelican.

Uygur, N. (1995) *Felsefenin Çağrısı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Veyne, P. (2003) *Yunanlılar Mitlerine İnanmışlar Mıydı?* (Çev. M. Alkan). Ankara: Dost Kitabevi

W.K.C. Guthrie, (2011) *Yunan Felsefe Tarihi*, (çev. Ergün Akça]. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi